

Slavenski mitski trokut i legenda o Kamenim svatima

Andelko Đermek

The legend of wedding guests who were turned to stone is interpreted as an echo of the Slavic myth about the incestuous wedding of Mare and Jarilo, the divine twins. The myth had been reconstructed by V. Belaj and R. Katičić. In the vicinity of Kameni svati there is a complex of sacred triangles clustered around the toponym Babožnica. Beside the previously-mentioned angle of 23.5 ° the author of this article also defines the angle that represents a deviation between the azimuth of the sun setting (or rising) on the equinoxes and the solstices. Suggesting that the traditional custom of building artificial trees for bonfires and the huts is connected to the sacred tree as described in Vita Otonis, the author proves that these were the very structures that had once been situated on the pinnacles of the sacred triangle.

Legenda

Kameni svati su vrh s dolomitnim stijenama, koji se nalazi na jugozapadnim obroncima Medvednice u blizini Zaprešića ponad mjesta Jablanovec. O tom lokalitetu postoji narodna legenda prema kojoj je August Šenoa 1869. godine napisao povjesticu 'Kameni svatovi'. Najstariju obradu ove legende (na njemačkom jeziku) dao je grof Ivan Sermage, nekadašnji gospodar Susedgrada (Sermage 1819). Na hrvatskom jeziku prvi je spomen legende jedno pismo 1842. nađeno u Vrazovoj književnoj ostavštini. Pod naslovom 'Svatovna pećina' ta legenda glasi:

U donjem Zagorju, varh tako nazvanoga sela Jablanovca u župi bistranskoj, stoji jedna visoka klisura, o kojoj narod sledeća pripovijeda: "U starodavno doba zaljubio se je neki mladić u krasnu djevojku, želeći je, svim protimbam uparkos, za svoju suprugu uzeti. Ovoj namjeri protivljahu se roditelji njegovi, ali on, slijedeći nagon sarca, uze obljublenu djevojku. Kada su mladići na gori varh rečenoga mjesta svadbu opsluživali, prokleo ih je otac mladoženje, sa svimi svatovi, djeveri, dodaši i ostalom družbom na što se svi na kamen obratiše i pećinom postadoše." (Bošković-Stulli 1963:270)

U ovoj verziji legende svatove kune otac mladoženje, a u recentnijim zapisima svatove redovito kune majka (Zečević 1973). Kameni svati svojim fizičkim oblikom zapravo uopće ne podsjećaju na svatove ili bilo kakve likove. Iz daljine se na vrhu strmog brijega (489 m) danas uočavaju samo dvije okomite bijele pruge zarasle u šumu.

Prirodni fenomeni uz koje se vezuju legende o okamenjenim svatovima postoje i kod ostalih slavenskih naroda. Tako u Sloveniji zapadno od grada Ribnice u Velikoj gori postoje *Bele stene* poznate po sličnoj legendi i pod nazivom 'Kamniti svatje'. Svatovi su išli iz Ribnice prema mladenčevom domu na vrhu planine. Mladenka se razljutila na Sunce

zbog vrućine, te ga je proklela da zauvijek potamni, na što su se svi svatovi u oluji i grmljavini, koja se digla iz srca Velike gore, pretvorili u kamen. Pored Zagorja ob Savi u mjestu Izlake postoje dolomitni kameni stupovi uz potok Mediju, koji se prema legendi nazivaju 'Okameneli svatje'. Također, ima više takvih lokaliteta u Bosni i Hercegovini. Većina njih se vezuje uz mjesta sa srednjevjekovnim stećcima, kao npr. nekropola Maculje pored Travnika poznata kao 'Kamenii svatovi'. U blizini Bugojna kod Gračanice uz obalu rijeke Bunte u blizini starog grada Susida nalaze se stijene 'Kamenii svatovi' (Dragić 2005). U Srbiji postoji 'Đavolja Varoš' u općini Kuršumlija. Legenda kazuje da su stijene na tom mjestu svatovi koje je Bog okamenio zbog ženidbe brata i sestre. Do rodoskvrne veze je došlo jer su se mještani na obližnjem otrovnom izvoru napili 'đavolje' vode. U Makedoniji se nedaleko Kuklice u blizini Kratova nalazi lokalitet 'Весела свадба' sa sličnom legendom. U Bugarskoj postoje nedaleko od sela Zimzelen u Kardžali kamene stijene koje se zovu 'Каменната сватба'. Lokalna legenda navodi da su se iz neznanja ženili brat i sestra, te zbog toga bili okamenjeni u oluji koja se iznenada digla (Джонов 1969).

Legende o okamenjenim svatovima nisu ograničene samo na područje Južnih Slavena. U Češkoj u blizini Karlovih Vara prema Lokti nalaze se 'Svatošské skály', skupina kamenih stijena nanizanih s brijega sve do obala rijeke Ohře. Stijene po legendi predstavljaju okamenjenu svadbu Jana Svatoše. Također uz obližnji vrh 'Homolka' (695 m) pored Bečova nad Teplou se nalazi prirodni fenomen koji se također vezuje uz kamenu svadbu (zkašeněly svatební průvod). 'Krkatá baba' na lijevoj obali potoka Lubě u moravskom kraju kao i 'Kamenná baba' u blizini sela Sousedovice pored Strakonice u Češkoj se također vezuju uz slične legende. U Poljskoj postoji niz kamenih stijena u mjestu Kaliska južno od Gdanjska, koje po legendi predstavljaju zakletu svatovsku procesiju pretvorenu u kamen (orszak weselny zaklęty w kamienie).

Neki elementi legende pojavljuju se i kod ostalih indoeuropskih naroda. U Litvi u blizini mjesta Žižmai u regiji Šalčininkai nalaze se stijene poznate pod nazivom 'Užkeikta Svodba' – zakleta svadba. Prema legendi te stijene predstavljaju svatove koje je zaklela majka mladenke. U istom kraju postoje dva velika kamena pod nazivom *Jankelis* i *Jankelukas*, a prema legendi predstavljaju okamenjene svirače na povratku iz svadbe. U sjevernoj Njemačkoj postoji lokalitet s megalitima 'Steintanz' kod Boitina, koji po legendi predstavlja okamenjene svatove. I u Engleskoj se mjesta s megalitima često vezuju uz legende o okamenjenim svatovima.

Prethodno nabrojanim lokalitetima je zajedničko da se na njihovom mjestu nalazi par kamenih stijena koje se u narodnoj predaji obično povezuju s okamenjenim svatovima. Pored stijena se često nalazi i neki izvor, jezero ili rijeka.

Na temelju rasprostranjenosti možemo zaključiti da legenda o okamenjenim svatovima pripada zajedničkoj slavenskoj baštini nastaloj prije pokrštavanja. To nam omogućava da ju smjestimo u kontekst slavenske mitologije. Elementi legende kao što su incestna svadba (žene se brat i sestra), kletva, ubojstvo udarom groma, te okamenjivanje ukazuju na mit o ženidbi božanskih blizanaca. Prema rekonstrukciji Radoslava Katičića i Vitomira Belaja u ovom mitu se radi o incestnoj svadbi Jarila i njegove sestre blizanke Mare, koji su djeca boga gromovnika Peruna i božice Mokoše. Odmah po rođenju, malog Jarila je oteo bog stoke Veles, pa on zajedno s vilama odrasta u njegovom onostranom, vječno zelenom i vlažnom svijetu iza vode. Također, prema toj rekonstrukciji u jurjevskim običajima je sačuvan praznik povratka mladog junaka Jarila iz Velesovog svijeta, te njegov prvi susret sa sestrom blizankom Marom. Ona zajedno sa svoje devetoro braće stanuje na visokoj gori

u Perunovom zlatnom dvoru, koji se prema mitu nalazi na suhoj grani svetog ili svjetskog stabla. Vrlo važan element mita je božanska ženidba. Svoju vlastitu sestru Maru Jarilo ženi na prvi dan ljeta. Nakon vjenčanja Mara doznaje da joj je Jarilo bio nevjeran, pa ga zbog toga ubija gromovnim strijelama (Belaj 2007).

Element incesta se navodi u srpskim i bugarskim verzijama legende o okamenjenim svatovima, ali u ostalim slučajevima nije sačuvan. To je razumljivo, jer je incest kao tabu lako mogao biti potisnut u narodnoj predaji. Okamenjivanje svatova je uzrokovano kletvom i udarom groma, koji je u mitu zapravo kamena strijela. Božanska svadba se odigrava u Perunovom dvoru, ali se iz većine legendi može zaključiti da svatovi bivaju okamenjeni dok se kreću u procesiji. Takav je i slučaj s većinom lokalnih verzija legende (Zečević 1973).

Kraj oko Kamenih svata je bogat narodnim pjesništvom, pa se osim legendom u rekonstrukciji možemo poslužiti i pjesmama, budući da se čini da i one sadržavaju fragmente istog mita. One će dati i širi kontekst događaja. Promotrimo grupu narodnih pjesama o ranjenom vojniku u crnoj gori. Jedna od njih je zabilježena u obližnjem Oborovu Bistranskom:

*Vu toj črnoj gori žarki ogenj gori,
kraj njega mi jaše dvadeset soldatov.
Si mi zdravo jašu, samo jedan ranjen.
"Draga moja braća, već me popelajte
vu te ravne polje do svetega Ivana.
Kopajte mi jamu pri svetemu Ivanu,
nutra prostirajte moju kabanicu,
na jnu položite moje grešno telo.
Vane ostavljajte moju desnu ruku,
za jnu privežite mojega konja vranca.*

*Nek se konjic plače, kad se ljuba neče.
Kopajte mi zdenec ober groba moga,
doj mi putem pojde, vode se napije,
za dušu spomene.
Sadite mi rože oko groba moga,
doj mi putem pojde, rožicu otrgne,
za dušu spomene.
Delajte mi klupu oko groba moga,
doj mi putem pojde, za klupčicu sedne,
za dušu spomene."*
(Delorko 1973)

Za ranjenim vojnikom ne žali njegova *ljuba*, ali u ovoj pjesmi ne saznajemo zbog čega. Razlog njezinog nezadovoljstva navodi druga grupa pjesama o ranjenom vojniku u zelenoj gori. Takva je npr. pjesma iz obližnjeg Javorja:

*Išla je djevojka u goru zelenu,
u goru zelenu, po vodu studenu.
U goru je došla, mlado momče našla.
Momče glavu zdigne, djevojka pobjegne.
"Ne bježi djevojko, već mi veži glavu
s tum zelenom travom!"
Djevojka je stala, glavu zavijala.
Junak joj govori:*

*"Če ti ja ozdravim, tebe ne ostavim."
Djevojka je stala, glavu zavijala.
Junak je ozdravil, djevojku ostavil.
Djevojka ga klela do groba zelena.
Teške jesu djevojačke kletve:
kad zakune do Boga se čuje,
kad zaplače zemlica premače,
kad uzdahne list i trava sahne.*
(Žganec 1950)

Ova pjesma opisuje prvi susret djevojke i ranjenog vojnika. Radnja se ne odvija na crnoj, nego na zelenoj gori, koju je posjetila djevojka i pri tome pomogla ranjenom vojniku. Poblížom analizom možemo zaključiti da likovi i u jednoj i u drugoj pjesmi zaista

predstavljaju isti par. U slavenskom mitu *črna gora* je Perunova suha gora, a *gora zelena* je vlažna gora, tj. šuma koja se nalazi na putu iz onostranog Velesovog svijeta iza mora prema realnom svijetu i Perunovom dvoru na crnoj gori u kojem se nalazi Mara (Belaj 2007:254). Između zelene šume i Perunove crne gore se nalazi još i polje. To prvi susret ova dva lika smješta na dodir dvaju svjetova, Velesovog i Perunovog. Opravdanom se tako čini pretpostavka da ranjeni vojnik predstavlja samog Jarila, a djevojka Maru. Prvi susret Mare i Jarila se događa na Jurjevo, što bi značilo da se tada odvija i radnja druge pjesme. Ranjavanje na Jurjevo nije smrtno i vjerojatno ima veze sa sukobom koji na taj dan Jarilo ima s Velesom. Nakon sukoba on kreće na put u realni svijet, gdje donosi zelenilo i oživljava prirodu. Njegov cilj je susret s Marom. Nakon što je ozdravio, Jarilo je Mari bio nevjernan, pa ga ona zato u toj pjesmi kune teškom kletvom.

Kletva se realizira u prvoj pjesmi, koja opisuje događaje nakon Jurjeva. Žarki ogenj na crnoj gori vjerojatno predstavlja ivanjski krijes, jer se sličan stih pojavljuje i u ivanjskoj belokranjskoj pjesmi (Belaj 2007:232):

*Na gorici ogenj gori
Detel ga prerašća.
Okol ognja lepoj kolo*

*Devojačko in junačko.
V kolu mi je brat, sestrica ()*

To znači da se radnja prve pjesme odvija na Ivanje. Tada Jarilo biva ranjen u crnoj gori, ali prema pjesmi ima želju da mu grob bude u ravnom polju kod crkve sv. Ivana. Ranjeni Jarilo se tako kreće od Perunove crne gore u smjeru polja. Iako to prva pjesma ne navodi, on zapravo bježi ljutoj Mari (Belaj 2007:278):

*U polju se prah podiže
Ni od vjetra ni od vihra,
Neg od jada lijepe Mare
Gdje joj hrabrov konj pobježe.
Za njim Mare pjehom pješi:*

*–Ustan' doru, ranjen stao!
Strjelice te ustrijelile
Kroz sve tvoje četir' noge,
Kroz sedalce, pa u srce!*

Goropadna Mara u pjesmi strijelom gađa konja. Taj konj je upravo Jarilo, budući da je on konjoliko božanstvo (Belaj 2007:249). Također, Ivanje je dan na koji se odvija božanska svadba. Jarilovo ubojstvo se dakle događa na dan njegove ženidbe s Marom. U slučaju toponima vezanih uz okamenjene svatove vidjeli smo da se skupina stijena često spušta s gore sve do obale rijeke, pa se čini kao da se svatovi spuštaju prema rijeci. To je u određenom skladu s narodnim pjesmama u kojima se mladenac utapa u nabujaloj rijeci. Pri prvom prelasku rijeke svatovi idu po mladu i prelaze ju bez problema, ali pri drugom prelasku, kada se vraćaju s mladom, rijeka nabuja i mladenac se utapa:

*() Kad su išli po djevojku
Drina voda prisehnila;
kad su išli s djevojčicom,
Drina voda redom briga ()
Zagazil je mladoženja,
zagazil je do kolena.*

*„Gazi, gazi, ne bu glible!“
Zagazil je do pasenca.
„Gazi, gazi, ne bu glible!“
Zagazil je do ramena.
Junak tone, škrlak splashne. ()
(Žganec 1950:br.454 c.d)*

I ova pjesma zapravo govori o božanskom paru. Jarilo i njegov dvor se nalaze iza mora ili rijeke u Velesovom svijetu, a Mara se nalazi u Perunovom dvoru na crnoj gori, pa svatovi zato trebaju dva puta prijeći rijeku. Prvi put kada idu po mladenku, a drugi put kada se s mladenkom vraćaju u mladenčev dvor. Ove dvije verzije smrti, okamenjivanje i utapanje, i nisu tako različite kako se na prvi pogled čine, jer gromovi (mitske kamene strijele) udaraju za vrijeme ljetnih oluja koje obiluju kišom te često uzrokuju bujanje rijeke. U skladu s time djevojačka kletva u drugoj pjesmi o ranjenom vojniku zaziva poplavu (*kad zaplače zemlica premače*) i okamenjivanje (*kad uzdahne list i trava sahne*). U slavenskom mitskom krajoliku te ljetne oluje su uzrokovane incestnom svadbom Perunovih blizanaca Jarila i Mare. Poklapanje legende s rekonstruiranim mitom se zasad čini dovoljno potvrđenim.

Sveti trokut

Vitimir Belaj je na tragu ostalih istraživača slavenske mitologije ovako definirao elemente slavenskog svetog trokuta: *tri točke u prostoru povezane su gromovnikom (Perunom, obično na višem vrhu), njegovim suparnikom ili sinom (Velesom ili Jarilom kao vučjim pastirrom, niže, katkada uz vodu) i s njegovom ženom (Velikom majkom Zemljom, Mokoš, obično blizu vode)*. *Između Velesove i Mokošine točke je u pravilu voda kao granica svjetova. Značajka tog trokuta su:*

- *tri kuta su mjesta u pravilu s međusobnim vizualnim kontaktom od kojih se dva mogu povezati s nekim muškim poganskim mitskim likom (Perun, njegov zmijski protivnik Veles, te Juraj/Jarilo, Perunov sin kojega je Veles bio oteo, pa može biti zastupljen ili na prvoj ili na drugj poziciji), a jedan sa ženskim (Perunova žena Mokoš kao predmet svađe prve dvojice)*

- *jedan od kutova ima oko 23° (22°-25°) koji predstavlja otklon između zamišljenih eklipsa u dane ekvinocija i solsticija, koji u našim krajevima iznosi 23°27'*

- *dvije kraće stranice trokuta odnose se jedna prema drugoj približno kao 1:1.41*

- *najduža stranica trokuta obično povezuje muške točke*

- *Perunova točka je uvijek negdje na uzvišenju*

- *ženska točka obično je uz vodu*

- *između ženske točke i točke Perunova protivnika u pravilu je voda, obično tekuća*

Sažetak prema (Belaj 2007: 423–424)

Ako je legenda o okamenjenim svatovima zaista odjek mita, onda je za očekivati da su Kameni svati u Jablanovcu dio neke slične mitske strukture u prostoru. U lokalnom kontekstu mladenac Jarilo i njegov dvor se treba nalaziti zapadno od rijeke Krapine, a njegova mladenka Mara istočno, na nekom od medvedničkih vrhova u blizini Kamenih svata. Ono što se odmah može uočiti na ovom terenu je da se s lijeve strane rijeke Krapine, kada se gleda nizvodno, osim Kamenih svata nalaze toponimi kao što su Ivanec s potokom Ivanščakom i Jablanovec s kapelom sv. Ivana, a sa desne strane rijeke Krapine Pušća s crkvom sv. Jurja i sv. Vidom u Javorju pored Brdovca. Juraj s desne strane i Ivan s lijeve strane rijeke zaista odgovaraju šablona da se Jarilo kad je kod Velesa obično zove Juraj, a kad je kod Peruna Ivan, te da je desna strana vode Velesova, a lijeva Perunova (Belaj 2007). Zanimljivi toponimi uz samu lijevu obalu rijeke Krapine su Marenka i Babožnica. Marenka odgovara imenu božice Mare, a u nazivu Babožnica kao da je naznačena također neka ženska božica. Ovi podaci nas ohrabruju da stvar istražimo malo dublje.

Fotografija kapele sv. Ivana u Jablanovcu snimljena oko 1940. godine. U pozadini gore desno na vrhu strmog brijega vide se Kameni svati

Podno Kamenih svata u Jablanovcu nalazi se kapela sv. Ivana s čije pozicije se jasno vidi kapela Majke Božje Čiseljske na suprotnoj strani rijeke Krapine, na vrhu Cirkvenog brijega u Donjoj Pušći. Odmah nešto niže kapele Majke Božje Čiseljske na istom brijegu se nalazi i župna crkva Sv. Jurja. Sv. Ivan i kapela Majke Božje Čiseljske su položene tako da linija koja ih spaja međusobno sa smjerom zapada zatvara kut od 34°. Ovaj kut kao da ima neku osobitu važnost budući da je i glavna os kapele sv. Ivana okrenuta prema crkvi Majke Božje Čiseljske. U istoj liniji, odmah iza kapele nalazi se raspelo i pored njega bunar postavljen tu od pamtivijeka, a za kojeg mještani pričaju da se na njemu redovito napajala stoka koja se vodila s paše u polju niže kapele. Kapela Majke Božje Čiseljske je bočno okrenuta prema sv. Ivanu, ali os crkve sv. Jurja usmjerena je u istom smjeru kao i os sv. Ivana.

Starost kapele sv. Ivana nije poznata. Jablanovec se prvi puta spominje 1340. godine (Smičiklas CD X:593)¹, a 1501. godine se navodi i kao sjedište župe (Rački 1872)². Pri ovom spomenu zapravo se radi o staroj podgorskoj odnosno bistranskoj župi, koja se u popisu iz 1334. godine spominje u vezi s crkvom sv. Nikole kod Lubenika, inače nepoznate lokacije (Rački 1872)³, a koja se prvi put spominje 1209. godine (Smičiklas CD III:91-95). Kapela sv. Ivana svojom gornjom polovicom po arhitekturi, čini se, potječe iz srednjeg vijeka, makar se ne spominje u niti jednom dokumentu iz toga doba. Još 1854. godine gornju i donju polovicu kapele je na dva dijela dijelilo pročelje izvorne građevine (Nikolić 1962:42). Sporadični nalazi ljudskih kostiju oko kapele ukazuju da se uz nju nalazilo i groblje.

Župa sv. Jurja u Donjoj Pušći se prvi puta spominje 1361. godine (Ivančan 1904:157)⁴. Starost kapele Majke Božje Čiseljske nije poznata, a obično se smatra da je izgrađena početkom 18. stoljeća. U kanonskoj vizitaciji 1677. godine ne spominje se ova kapela, ali se u blizini župne crkve sv. Jurja spominje kapela sv. Ivana Krstitelja, pa je moguće da je to ista lokacija (Cvitanović, Laljak 2002). Položaj kapele na vrhu Cirkvenog brijega je poseban, jer se s njega pogled pruža nadaleko. Pušćanski župnik Hruševar 1929. godine spominje i predaju o njezinom nastanku:

¹ "ac possessiones Jablanovch et Zaversja"

² "Valentinus plebanus in Jablanovec"

³ "Item ecclesia sancti Nicolai de Lubenic"

⁴ "in possessionibus seu villis inter fluvios Toplica et Szutla situatis in quaram districtu quator ecclesiae parochiales existunt...una sanctae Crucis, altera sancti Georgii, tertia sancti Petri, quarta sancti Viti"

Fotografija crkve sv. Jurja i u pozadini kapele Majke Božje Čiseljske, u Donjoj Pušći

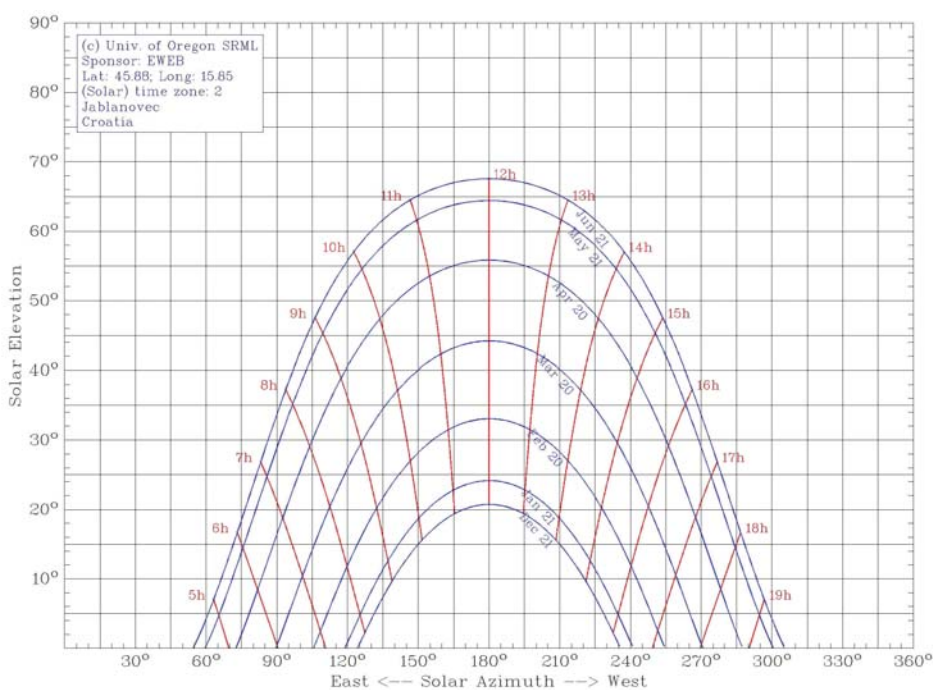
„Pripovijeda se da kada je bila Kapelica sv. Marija Magdalena svršena (navodno prije 400 godina), a istom gospodinu (legendarnom Mati Bužanu) ostalo je još mnogo njegova imutka, te da je jednog isti gospodin bio u lovu u Pušći, te da je na istom brijegu pod nekim drvećem zaspao, gdje je sada Kapelica Majka Božja Čiseljska, te da je isti gospodin sanjao da spava u Crkvi Majke Božje. A kada se probudio promatrao je ovaj brijeg i isto mjesto gdje je spavao i što je sanjao... (nečitko)... sagraditi Kapelicu. A kada je otišao ovaj gospodin iz ovog mjesta, tu je neki pastir pasao stoku za kojega se govori da se je zvao Dorčić, te da je povadio iz zemlje ove štapove i poboo natrag u zemlju samo što je proširio onaj okvir, tako da su u istoj formi bili pobodeni samo što su zauzimali veći prostor. Kada je došao po drugi puta gosp. Mato Bužan na isto mjesto i vidio da mu je plan proširen, tada je računao da je to upravo Božja Mogućnost, da mora veću Crkvu graditi nego što ju je on naumio. I od sada počeo je graditi isti gosp. ovu istu Kapelicu Majke Božje Čiseljske koja je i danas, ali za svoga života je nije mogao posve svršiti...” (Hruševar 1929)

Iako se priča smješta u lokalni kontekst i glavni likovi dobivaju konkretna imena, njezino značenje se može u nekim elementima iščitati kao mitsko, npr. spavanje gospodina pod drvećem koje se nalazilo na mjestu buduće crkve i pastir koji je ovdje pasao stoku. Ako bi priču interpretirali u kontekstu slavenskog mita, onda bi pastir mogao biti oteti Jarilo koji kao dječak čuva Velesovu stoku, a gospodin u lovu Perun. Stablo pod kojim je zaspao moglo bi biti stablo svijeta. Perun se tu mogao naći pod stablom, budući da je bio u lovu na Velesa, koji se u mitskoj slici nalazi pod stablom. Ovakvo zaključivanje bi bilo ipak presmionio da nam ovaj župnik nije iznio još jednu vrlo neobičnu predaju u vezi ove crkve:

“Tako se pripovjeda da je bio jedan čovjek u prijašnje doba krivo optužen da je ukrao jedne volove i stoga razloga je bio u okovima, te po zagovoru M. B. Čiseljske oslobodio se tih okova te ih je donio u istu Kapelicu gdje se i danas nalaze isti okovi iza Oltara u Kapelici.” (Hruševar 1929)

U ovom kratkom zapisu isprepliće se više motiva u kojima je još i lakše prepoznati mitsko praporijeklo. Okovi iza glavnog oltara mogu se povezati s Jarilovom karakteristikom da je on ponekad vučji pastir i gospodar vukova. Vukovi ubijaju odnosno krađu stoku i zbog toga su za ljude vrlo opasni. Da bi se to spriječilo, vučja usta se simbolički zatvaraju, a za to služe metalni predmeti kao što su lanci, brave ili okovi. Jarilo vukovima okiva gubice na dan svojeg povratka iz Velesovog onostranog svijeta na Jurjevo, te je on glavni ljudski zagovornik protiv vukova (Mencej 2001). To okivanje vjerojatno ne prolazi bez sukoba, jer pjesma o ranjenom vojniku u zelenoj gori nagovještuje da je Jarilo u tom

sukobu ranjen. Krađa volova je odjek vrlo starog indoeuropskog i slavenskog mita o krađi stoke. U slavenskom mitu stoka je Perunova, a krađe ju Veles. Ponekad u predaji postoji i određeno kolebanje čija je zapravo stoka, što dolazi do izražaja i u ovom zapisu. U ovom kontekstu priča kazuje da je Veles bio krivo optužen da je ukrao volove, te da je zbog toga bio okovan. Stoga se čini da je upravo on vuk kojemu Jarilo okiva gubicu na Jurjevo. Veles u mitskoj priči hoće zauzeti Perunov položaj, te zatvara vode i krađe stoku. Zbog krađe ljudima prijeti glad, pa dolazi Perun, te gromovnim strijelama ubija ili tjera Velesa pod sveto stablo, tamo gdje je njegovo pravo mjesto (Belaj 2007:98–112). Imamo to sačuvano u prethodnoj priči o gospodinu koji je na tom brijegu bio u lovu. Na taj način Perun oslobađa vode i stoku, te spašava ljude od pogibelji. U tome mu važnu potporu daje Jarilo. Ovako interpretirana, ova predaja izražava određenu simpatiju prema Velesu. Iz nje bi slijedilo da se vuk, odnosno Veles kasnije oslobodio ovih okova uz pomoć ženske božice (Mare ili Mokoše).

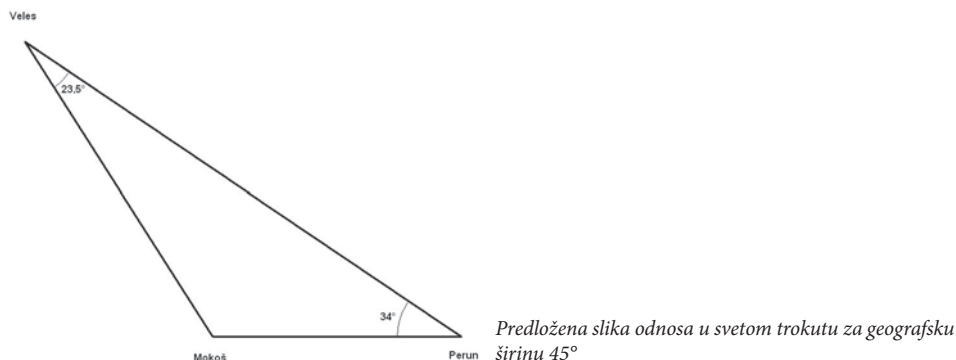

Dijagram kretanja Sunca kroz prvi dio godine na geografskoj lokaciji Jablanovca <http://solar.dat.uoregon.edu/SunChartProgram.html>

Što znači kut koji zatvara linija koja spaja kapelu Majke Božje Čiseljske i kapelu sv. Ivana sa smjerom zapad-istok, lakše ćemo uočiti ako proučimo dijagram kretanja Sunca kroz prvu polovicu godine na geografskoj lokaciji Jablanovca.

Na vodoravnoj osi dijagrama prikazan je azimut, tj. kut položaja Sunca u odnosu na smjer sjevera, a na vertikalnoj osi elevacija, tj. kut položaja Sunca u odnosu na obzor. Svaka zvonasta krivulja prikazuje putanju Sunca po nebeskom svodu na određeni datum

u godini. Na ekvinočiji, tj. prvi dan proljeća Sunce zapada pod azimutom od 270° , a u podne mu je najviša točka 44° nad obzorom. Na solsticiji tj. prvi dan ljeta Sunce zapada pod azimutom od oko 304° , a u podne mu je najviša točka $67,5^\circ$ nad obzorom. Od solsticija do ekvinočija razlika azimuta je 34° , a razlika zenita $23,5^\circ$.

Kut od 34° , tj. azimut od 304° je dakle kut pod kojim Sunce zapada na prvi dan ljeta na geografskoj poziciji Jablanovca. Tada gledano s poziciji kapele sv. Ivana Sunce zapada za kapelu Majke Božje Čiselske. Vrlo znakovito, samo par dana nakon toga, tj. na blagdan sv. Ivana Krstitelja (24. lipnja) se u kapeli sv. Ivana tradicionalno slavi glavno godišnje crkveno proštenje. Nameće se pretpostavka da kut koji ove kapele međusobno zatvaraju sa smjerom zapad-istok ima svoje mjesto i u svetom trokutu. Ako uz najdužu stranicu trokuta ostale dvije položimo pod kutovima od $23,5^\circ$ i 34° , onda se one odnose jedna prema drugoj kao 1:1,4. To je u skladu s navedenim pravilima da se dvije kraće stranice u svetom trokutu odnose jedna prema drugoj kao 1:1.41. Ovakvi odnosi u svetom trokutu vladaju međutim samo oko 46. paralele. Kut razlike azimuta pod kojim Sunce izlazi ili zapada za obzor se mijenja s promjenom geografske širine, pa tako sjevernije točke imaju taj kut veći, a južnije manji. Ovaj kut je lakše mjeriti, jer prilikom motrenja položaja na kojem Sunce zapada nije potrebno znati koliko je sati. Međutim, velika prednost kuta od $23,5^\circ$ je činjenica da je on uvijek isti na bilo kojoj geografskoj lokaciji. Oba kuta su posljedica nagiba zemljine osi vrtnje u odnosu na os ekliptike tj. u odnosu na os vrtnje Zemlje oko Sunca.

Međusobna vidljivost svih svetišta u svetom trokutu je važna zato jer kutove inače nije moguće izmjeriti. Da su točke vrhova mitskog trokuta bile svojevrсни primitivni laboratoriji za motrenje položaja Sunca, a samim time i početka godišnjih doba, imamo jednu zanimljivu posrednu potvrdu iz vremena dok su neki Slaveni još bili pogani. Tako arapski geograf Masudi iz 10. stoljeća u svojem djelu Zlatne livade (LXIV IV) navodi fantastičan opis slavenskih poganskih hramova, koje on nije vidio nego opisuje ono što je čuo o njima. U tom opisu iznosi neke važne činjenice o mitskom trokutu. Jedan hram se nalazi uz vodu, a jedan na najvišoj planini na svijetu. Na vrhu hrama se nalazi mehanizam koji se *'pokreće i treperi kada se Sunce rađa'* (Leger 1901). Dvori koji se okreću za Suncem spominju se i u hrvatskoj narodnoj poeziji u ciklusu narodnih pjesama o Senjaninu Ivi (Andrić 1913: br. 113). Da je položaj svetišta bio zaista u vezi i s mjestom gdje Sunce zapada govori i narodna pjesma iz obližnjeg Javorja:

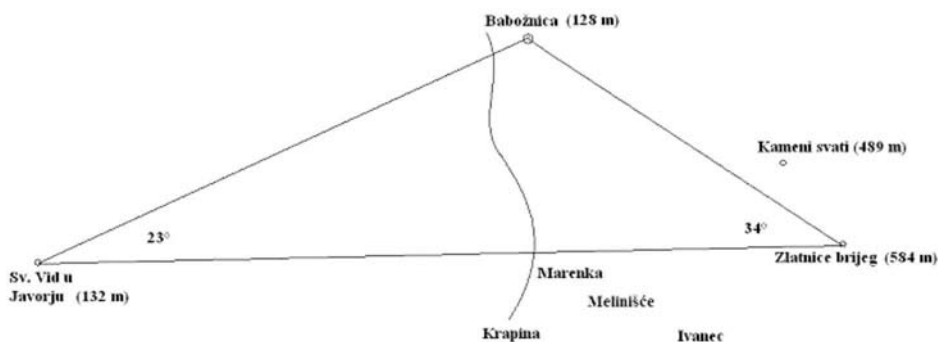
*Sunce moje, odi doli niže, ()
kraju moje hiže.
Nutri stoji moja stara majka,
ona fali devet kapitana.
A ja ne bi toga ni jednoga,
več ja ljubim mladoga junaka ()
(Žganec 1950:br. 283c)*

Sunce tu zapada za djevojčinu 'hižu' u kojoj se nalazi njezina stara majka. Djevojka je očito Mara, stara majka je Mokoša, devet kapitana je Marinih devetoro braće (slično kao i u pjesmi o Senjaninu Ivi devet paunova), a mladi junak je Jarilo. Hiža za koju zapada Sunce je prema tome upravo Perunov dvor.

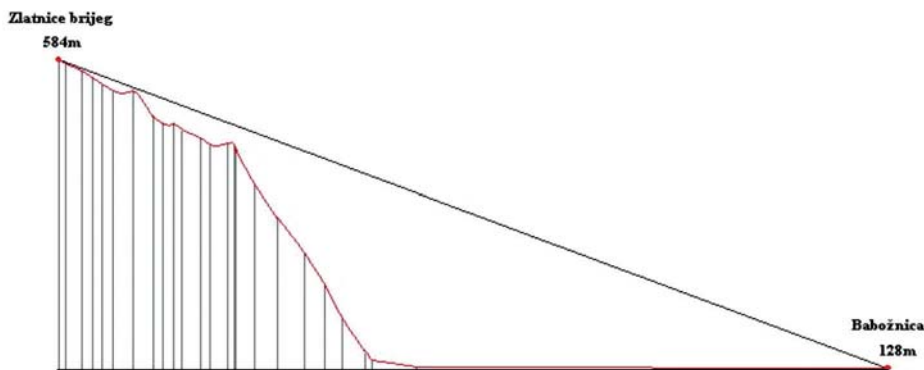
Sklop svetih trokuta oko toponima Babožnica

Kameni svati nisu najviši vrh jugozapadnog masiva Medvednice, jer se iznad njega iz doline rijeke Krapine u predjelu Zakićnica vidi blago položen 100 metara viši Zatinice ili Zlatnice brijeg (584 m). Ovaj brijeg po nazivu odgovara Perunovoj gori, jer Perunov dvor je od zlata. Koledari koji predstavljaju bića iz Velesovog onostranog svijeta mrtvih prilikom dolaska u krađu Jarila pred Perunov dvor, često izražavaju činjenicu da su vrata Perunova dvora zlatna (Belaj 2007:186). Pošto sve slavenske svadbe oponašaju božansku svadbu Mare i Jarila, zanimljivo je da se ista činjenica izražava i u lokalnim svadbenim običajima prilikom dolaska svatova po mladenku, kada svatovi navode da je kvaka vratiju mladenkinog doma od zlata ili srebra. Zlato u vezi s Perunovim dvorom izraženo je i u jednoj lokalnoj pjesmi koja opisuje Jarilov (slavujov) put do Mare (kukavice) i zativa njihov susret:

*Kukuvača, rana tica, čuj ti ju z gore!
Pojdi, pojdi, moj slaviček, čez te devet gor!
Tam buš našel, tam buš našel jen zeleni bor.
Hu tom boru, hu tom boru jeden zlatni stol...
(Laljak 1995)*

Sveti trokut sv. Vid-Zlatnice-Babožnica prema topografskoj karti 1:25000

Dijagram vidljivosti Zlatnice brijega i Babožnice prema topografskoj karti 1: 25000

Ispod Zlatnice brijega izvire potok Ivanščak. Iako nije moguće konstruirati sveti trokut koji bi povezivao kapelu sv. Ivana, sv. Majke Božje Čiseljske i Zlatnice brijeg, put kojim se kreće Jarilo jasno je naznačen potokom Ivanščakom, koji se spušta u smjeru zapada i rijeke Krapine. Zapadno od Zlatnice brijega preko rijeke Krapine zaista se nalazi vrlo značajan sakralni objekt, a to je crkva sv. Vida u Javorju pored Brdovca. Ako konstruiramo sveti trokut s kutom od 23° kod crkve sv. Vida u Javorju kao Velesovim (Jarilovim) svetištem i s kutom od 34° na Zlatnice brijegu kao Perunovim svetištem, tada treća točka tj. Mokošino svetište pada u središte predjela *Babožnica*, koji se nalazi uz lijevu obalu rijeke Krapine.

Iako toponim Babožnica pokriva veće područje, kasnije ćemo vidjeti da je točka koja u ovom svetom trokutu odgovara položaju Mokošinog svetišta zaista posebna.

Linija Zlatnice – sv. Vid siječe rijeku Krapinu na mjestu toponima Marenka. Ovime kao da je naznačeno mjesto prvog susreta Mare i Jarila, koji zatim krećući se uz tok potoka Ivanščaka stiže do Perunovog dvora na Zlatnice brijegu, gdje se održava svadbena gozba. Svatovi se zatim vraćaju u smjeru Babožnice prolazeći pored Kamenih svata i kapele sv. Ivana. Između sv. Vida i Babožnice teren se, iako uglavnom ravan, ipak mjestimično uzdiže 10 metara iznad linije vidljivosti. Toranj crkve sv. Vida je izuzetno visok, pa se čini kao da se time anulira baš ovaj topografski nedostatak. Ova poteškoća dovest će nas kasnije do zanimljivih rezultata, ali zasada ćemo ju zanemariti.

Crkva sv. Vida u Javorju pored Brdovca

Da linija sv. Vid – Babožnica ipak ima neku posebnu važnost potvrđuje i činjenica da ona prelazi rijeku Krapinu na mjestu stare brvi. U njezinoj blizini u predjelu Babožnica se prema još i danas živoj predaji u prošlosti nalazio mlin u kojem se Matija Gubec navodno sastajao sa Ilijom Gregorićem i dogovarao seljačku bunu protiv Franje Tahija 1573. godine (Zečević 1973; Bonifačić-Rožin 1972). Iako su mlinovi na Krapini pored Zaprešića historijska činjenica (Tajčević 1993), moguće je da ova predaja zapravo izvire iz slavenske mitologije i da na aktere Seljačke bune primjenjuje mit o sukobu Peruna i Jarila s Velesom. Ova pretpostavka dobiva na snazi kad se uzme u obzir da skoro sve informacije o Matiji Gupcu dolaze iz narodne predaje. Da je do te amalgamacije zaista došlo upućuje nas i poznata ‘Gupčeva lipa’, koja se nalazi baš pored crkve sv. Jurja u Stubici podno koje se je Gubec navodno sastajao s ustanicima. To ukazuje na mogućnost da Gubec tu u zajedništvu sa svetim stablom (lipom) figurira kao zamjena za Jarila. Također, zagrebačka predaja o pogubljenju Matije Gupca na Markovom trgu također ukazuje na mit o Jarilu. Ivan Kuljević 1854. zapisao je tu predaju u ovom obliku:

Na dan njegova pogubljenja odvedoše ga na Trg sv. Marka, i postaviše ga vezana na stolac, na ono mjesto gdje još danas četiri pločnasta kamena zabijena stoje. (...) vjenčahu Gubca u ognju razbieljenom gvozdenom krunom, derahu ga usievaniem klieštama, odsjekoš mu zatim vienčanu glavu i razciepaše njegovo tielo na četiri komada, te pobacaše ih na četiri strane svieta. (Marks 2005)

Iz srednjovjekovnih zapisa poznato je da se ispred crkve sv. Marka palio ivanjski krijes (Belaj 2007). Gupčeva glava je po predaji vjenčana željeznom krunom, što je vjerojatno odjek mita o ivanjskom vjenčanju Jarila i Mare. Četiri pločasta kamena i četiri strane svijeta neodoljivo podsjećaju na opis Svantevita u njegovom hramu na rtu Arkona, čije su četiri glave gledale na četiri strane svijeta. U ovakvom živopisno prikazanom rascepljivanju Gupčeva tijela može se nazrijeti čak i poganska žrtva, tj. obredno komadanje tijela žrtvovane životinje ili čovjeka. Da je u podlozi mit i da je Markov trg u Zagrebu vrlo vjerojatno mjesto poganskog svetišta potvrđuje i predaja o zmaju u zdencu pored crkve sv. Marka. Jednom su zmaja ‘crnoškolci’ vidjeli ‘kako se u zdencu giblje i zdiže’. Jedan je htio skočiti na njega da bi zajedno poletjeli, ali su ga drugi odvratili te donijeli mlinsko kamenje i pobacali ga na pozoja (Marks 2005). I u sklopu legende o Kamenim svatovima spominje se mlin. Mladenka je kod kazivača iz Jablanovca mlinareva kći:

“Mlada je bila kći mlinara iz Podsuseda, a dečko je bil iz Novaka Bistranjskih. Car su ga zvali. Mati od mlade nije bila zadovoljna da ide ona bogata za siromaha Cara, makar se zvao Car. Otac je bil zadovoljan i on je iz Podsuseda išel š njima na vjenčanje. Da je majka zaklela da Bog da se okamenili! I oni se okamenili! Još se vide na vrh brijega veliki kamenovi. Još neki pričaju da je u pečini kotač za kolovrat što ga je mlada nosila da bu prela.” (Zečević 1973:br. 43)

Ako ovo kazivanje stavimo u kontekst slavenskog mita, onda božica Mara, Perunova kći, figurira kao mlinareva kći. Perun je u tom kontekstu mlinar, što se zaista uklapa u mitsku sliku. Ne treba ovdje zbnunjavati Podsused kao mjesto mlina, jer je motivacija za to došla iz činjenice da se tamo nalazilo sjedište vlastelina i gospodara čitavog ovog kraja, koji je logična zamjena za Peruna. Također, autentično prezime Car iz Novaka Bistranjskih se sličnom logikom pojavilo kao zamjena za Jarila. Mlin ima u sebi žrvanj, mlinski kamen iz kojega po mitskom shvaćanju izbijaju gromovi. U tom smislu zanimljivo je da se u Srbiji obredno kupanje povezano s ivanjskim običajima (preneseno na Đurđevdan) ponekad obavlja ispod vodence (Petrović 2004:733). Obredno kupanje u vodi na mjestu

gdje se nalazi mlin, tj. izvor gromova može se dovesti u vezu s rekonstruiranim mitom o Jarilovom ubojstvu gromovnom strijelom od božice Mare, uslijed čega on biva okamenjen i utopljen. Legenda o mlinu na položaju Babožnica nezavisni je podatak koji ukazuje da se na tom mjestu zaista nalazilo Mokošino svetište.

Crkva sv. Vida se prvi puta spominje već 1334. godine kao sjedište župe (Rački 1872)⁵. Sv. Vid se nalazi u Javorju, a javor kod Slavena često predstavlja sveto stablo. Uz crkvu sv. Vida vezuje se predaja koja govori sljedeće:

„Istom na tom temelju možemo razumjeti, što župljani brdovački pripovijedaju o postanku kapele sv. Vida. Oni na ime kažu, da su njihovi starci jedno jutro, na onom mjestu, gdje danas župna crkva stoji, našli kip (statuu) sv. Vida mučenika, koji se je po Savi na drenjku plivajući, zaustavio na nekoj vrbi. – Našavši taj kip, odma se u tom slože, da tamo podignu kapelu na čast sv. Vida, što su i u kratko vrieme izveli. – Poradi toga bila je ista kapela nazivana: Sveti Vid na Drenjku.“ (Cigler 1877).

Drijen isto kao i vrba može predstavljati stablo svijeta. To može biti odjek činjenice da se na mjestu crkve sv. Vida u pretkršćansko doba nalazilo sveto stablo. Što se pak tiče titulara crkve sv. Vida, postoji mišljenje da je Svantevit samo jedna od manifestacija Jarila (Zaroff 2002). U skladu s time, sv. Vid na drenjku i na vrbi u brdovečkom Javorju predstavlja Jarila na stablu svijeta.

Zanimljivo je da se u sklopu crkve sv. Vida nalazi kapela sv. Barbare, slično kao što i crkva sv. Jurja u Pušci ima odmah poviše sebe kapelu Majke Božje Čiseljske. Jarilo kao da je uvijek u pratnji ženskog božanstva, koje se vezuje uz majčinstvo. Sveta Barbara je zaštitnica rudara, dobre smrti i protiv groma i vatre, što ju u neku ruku povezuje s Mokošom. Često se spominje u narodnim žetelačkim pjesmama ovoga kraja zajedno s Marijom.

Baš u Javorju je zabilježena i jedna narodna pjesma koja kao da je sačuvala informaciju o trećem, Mokošinom svetištu ovog svetog trokuta, koje se nalazi u polju, a koje još nema svoju crkvu:

*Šetala se, šetala se
Barbara devojka,()
gori doli po širokom polju.
Ona se je tiho spominjala,
da bu dala cirkvicu zidat.
Cirkvica bu z dragog kamena,
turen bude moga oca Boga.
(Žganec 1950:br. 283e)*

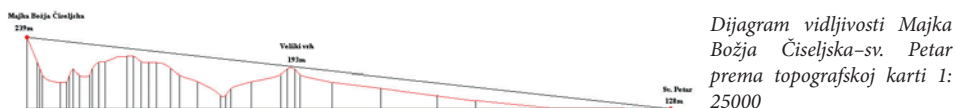
U ovaj sveti trokut uklapaju se i narodne pjesme zabilježene kod iste crkve sv. Vida, koje govore o našem Ivanu koji je na Ivanje otišao u Zagorje po djevojku. U kontekstu župe sv. Vida to znači preko rijeke Krapine:

*Dođi, dođi Jive na naš kris!
Našega Jivana doma ni.
(Žganec 1950:br. 530a);*

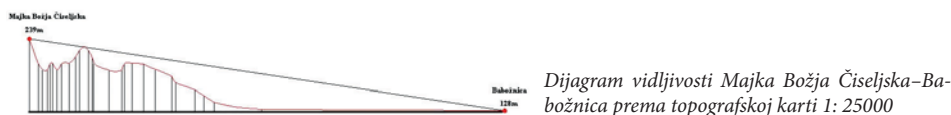
⁵ "Item ecclesia sancti Viti de Crapina", Oznaka 'de Crapina' tada označava područje između Sutle i Krapine

*Našega Jivana doma ni,()
 naš je Jivan prešao (v) Zagorje,
 zagorskim devojkama na glede,
 koja bu devojka najlepša.
 Marica devojka (je) najlepša.
 Primil ju je Ive za ruku,
 pak ju dopelal vu svoj dvor .
 (Žganec 1950:br.530c)*

Podno Kamenih svatova postoji još jedna stara crkva koja se spominje u prvom popisu župa zagrebačke biskupije 1334. godine (Rački 1872)⁶. To je crkva odnosno danas kapela sv. Petra na ulazu u Zaprešić s južne strane. S njezine pozicije kapela Majke Božje Čiseljske u Pušći prema topografskim kartama postaje upravo vidljiva iza i u visini vrha, koji se pomalo prepotentno naziva 'Veliki vrh' (193 m).

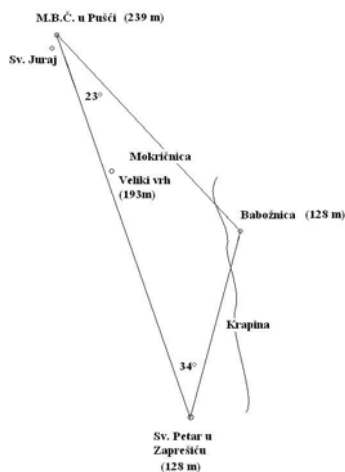
Danas vidljivost više ne postoji zbog novogradnje, ali i u prošlosti je bila moguća jedino ako je sam Veliki vrh bio posjećen. U imenu Zaprešića najvjerojatnije se radi o složenici 'za - presjekom', što bi značilo da se radi o kraju iza presjeke, preko brda ili kroz šumu (Krivošić 1992). Jedino šumovito i brdovito područje se Zaprešiću nalazi u smjeru sjevera i Velikog vrha, tj. Majke Božje Čiseljske. Ono što je najzanimljivije je činjenica da se iz pravca sv. Petra onaj isti lokalitet Babožnica iz prethodnog svetog trokuta vidi pod kutom od 34°, a iz pravca Majke Božje Čiseljske pod kutom od 23°. I ovdje vidljivost danas ne postoji zbog šume, pa se čini da je u pogansko doba šuma koja se ispriječila između morala biti posjećena kako bi i ovaj sveti trokut vršio svoju funkciju. Trokut je zarotiran za 73,5° u odnosu na prethodni sveti trokut sa sv. Vidom. Oba trokuta imaju zajedničko Mokošino svetište.

Pozicija Babožnica je vrlo pažljivo odbrana, te da se kojim slučajem nalazi nešto dalje u bilo kojem smjeru, više ne bi bila vidljiva u oba sveta trokuta. Posebno zanimljiva činjenica je da je sveti trokut sa sv. Vidom po duljini stranica i po kutovima potpuno jednak svetom trokutu sa sv. Petrom, što sasvim sigurno nije puka slučajnost. Sa strane kuta od 34° se na mjestu Perunovog svetišta nalazi kapela sv. Petra, a sa strane kuta od 23° na mjestu Velesovog odnosno Jarilovog svetišta kapela Majke Božje Čiseljske u zajedništvu s crkvom sv. Jurja. Neobično je što se sv. Petar i sv. Juraj nalaze s iste strane rijeke Krapine. Međutim, kako se između njih nalazi područje koje se naziva Mokričnica, to kao da je i ovdje zadovoljen uvjet da su svetišta razdvojena vodom. O crkvi sv. Petra imamo zabilježene sljedeće podatke u povjesnici župe sv. Vida:

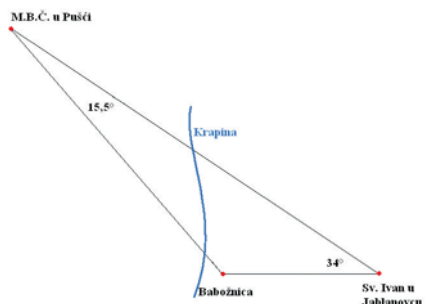
⁶ "Item ecclesia sancti Petri de Crapina"

Sveti trokut sv. Petar–Majka Božja Čišeljska–Babožnica prema topografskoj karti 1:25000

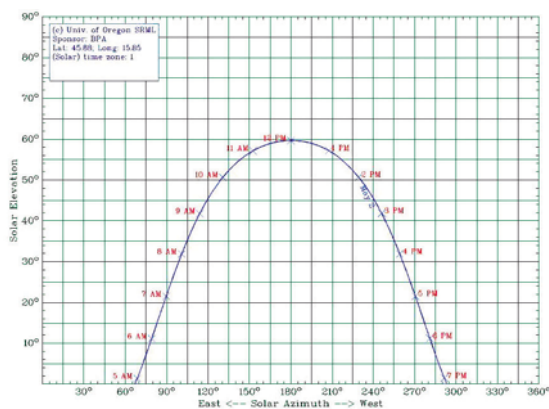
„Jedino oslanjajući se na izjavu staraca i predavanje, kažu, da je lijeva strana Zaprešića naprama bistranskoj gori, bila nekada sva pod vodom, kao kakovo jezero, te su tamo Zaprešićani ribe lovili. – Obično bi si mrieže izpirali i krpali pokraj današnjega drumca na kraju sela, te su ribari tamo svom zaštitniku sv. Petra podigli malu i neznatnu drvenu kapelu. – I ta ista kapela stajala je sve do godine 1869. dok sadanji župnik ne sagradi današnju velebnu kapelu u gotičkom slogu uz veliki trošak i žrtve župljana. – Vječna šteta, što ta krasna kapela stoji u onoj vlažnoj nizini i na kraju župe. – Da je zagrađena na križanju u Zagreb, Brdovec i Novi dvori, služila bi župi zaista na mali ures i ponos.“ (Cigler 1877)

Trokut sv. Ivan–Majka Božja Čišeljska–Babožnica prema topografskoj karti 1:25000

Župnik se žali da je ‘vječna šteta što ta krasna kapela stoji u onoj vlažnoj nizini i na kraju župe’. Međutim, iz ovih razmatranja proizlazi da je na taj položaj postavljena s dobrim razlogom. Vjerojatno je upravo ovaj sveti trokut bio glavna motivacija za nastanak mjesnog imena Zaprešić.

Vratimo se sada na kapelu sv. Ivana u Jablanovcu. U korijenu Jablanovca je riječ ‘jablan’ čije praslavensko značenje je ‘stablo jabuke’. To stablo često u slavenskoj mitologiji predstavlja stablo svijeta, slično kao i stablo javora, pa je naziv ovog mjesta vjerojatno motiviran svetim stablom na mjestu kapele sv. Ivana. Kao što je već spomenuto, kapela sv. Ivana s kapelom Majke Božje Čišeljske zatvara kut od 34° u odnosu na smjer zapada. Kada smo to utvrdili, nismo mogli znati da kapeli sv. Ivana smjer zapada određuje upravo pozicija Babožnica, mjesto zajedničkog Mokošinozovog svetišta prethodna dva sveta trokuta. Sa

Dijagram kretanja Sunca na geografskoj lokaciji Jablanovca na dan 2. svibnja

suprotne pozicije tj. s mjesta na kojem se nalazi kapela Majke Božje Čiseljske, Babožnica i sv. Ivan vide se pod kutom od $15,5^\circ$.

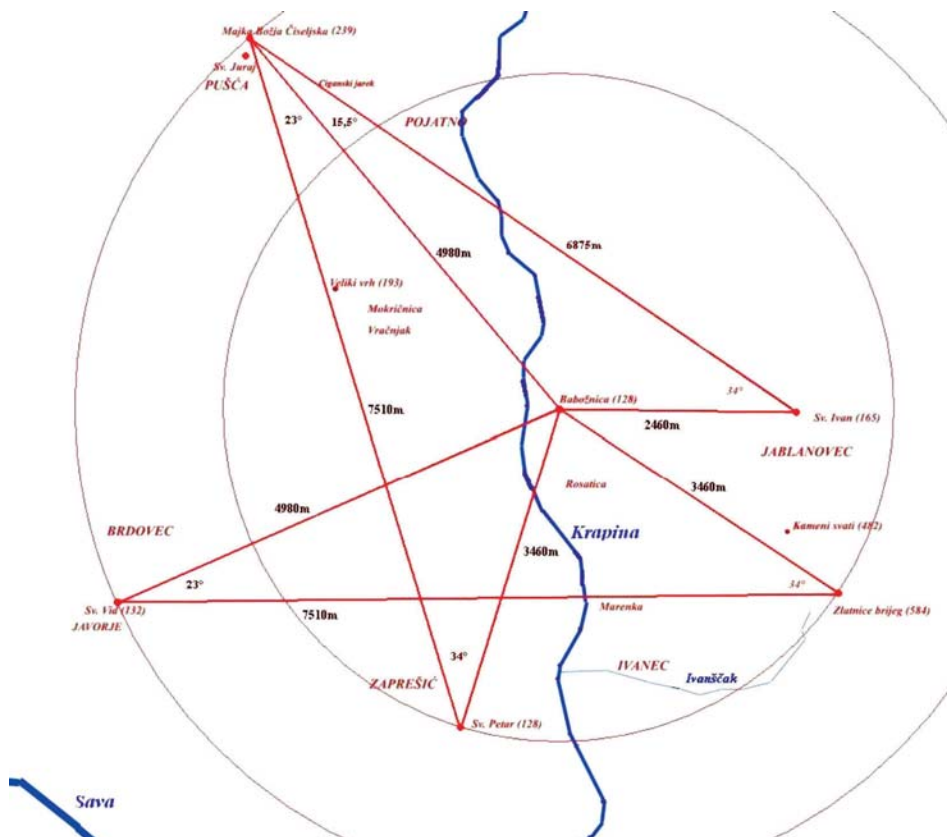
Kako je značenje kuta od $23,5^\circ$ u vezi s elevacijom Sunca u zenitu od prvog dana proljeća do prvog dana ljeta, to po istoj logici onda kut od $15,5^\circ$ odgovara 2. svibnju, budući da je na prvi dan proljeća elevacija Sunca u zenitu 44° , a na dan 2. svibnja $59,5^\circ$.

Čini se da se ovim kutom na poziciji Majke Božje Čiseljske mogao odrediti neki poganski praznik koji danas pada tjedan dana nakon Jurjeva. Zanimljivo je da približno istog datuma počinje i brojanje dana na vrču iz sela Romaški kraj pokraj Kijeva (Belaj 2007:159). Međutim, možemo uočiti još jednu zanimljivu činjenicu ukoliko kut od $23,5^\circ$ umjesto u smislu elevacije interpretiramo u vezi s azimutom. Tada se pokazuje da Sunce pod kutom od $23,5^\circ$ u odnosu na smjer zapada, tj. pod azimutom od $293,5^\circ$ zapada upravo 2. svibnja. Kutovi od $23,5^\circ$ i $15,5^\circ$ na ovoj geografskoj širini su u međusobnoj vezi, jer i jedan i drugi ovako interpretirani ukazuju na 2. svibanj. U tom smislu također je zanimljiv slučaj ranosrednjovjekovnih mogila, odnosno umjetnih stožastih humaka oko grada Krakova (Slupecki 1999). Jedan od njih koji se naziva *Kopiec Wandi* se nalazi lijevo od Visle pored manje rijeke naziva Dlubnia, danas u Nowoj Huti, a drugi humak koji je udaljen 9 kilometara desno od Visle na brdu Lasota se naziva *Kopiec Krakusa*. Između mogila postoji direktna optička vidljivost pri čemu one sa smjerom zapad-istok zatvaraju kut od $24,5^\circ$. Kada se gleda iz smjera Krakovog humka, Sunce izlazi u smjeru Wandinog humka upravo 2. svibnja, jer na geografskoj poziciji Krakova na taj dan Sunce izlazi baš pod kutom od $24,5^\circ$ (Góral 2006). U svjetlu ovih informacija, čini se da se poganski blagdan Jarilovog povratka iz Velesovog svijeta po današnjem kalendaru zapravo obavljao 2. svibnja.

Toponim Babožnica s precizno određenim položajem, koji se danas našao tik do modernog trgovačkog centra, je tako višestruko potvrđen kao mjesto svetišta ženskog božanstva, iako na tom mjestu danas ne postoji nikakva građevina. Oko njega postoji sklop svetih trokuta koji uključuju skoro sve najstarije crkve na ovom području: sv. Vida u Javorju, sv. Jurja i Majke Božje Čiseljske u Pušći, sv. Petra u Zaprešiću i sv. Ivana u Jablanovcu. U svjetlu toga se čini da stari njemački kroničar Thietmar zaista s pravom za Slavene kaže⁷:

“Koliko god srezova ima u ovom kraju, toliko ima i vračeva i hramova demonskih, koje nevjernici obožavaju.” (Pertz 1856)

⁷ Thietmari Cronicon VI. 18.: *Quot regiones sunt in his partibus, tot templa habentur, et simulacra demonum singula ab infidelibus coluntur, inter quae civitas supramemorata principalem tenet monarchiam.*

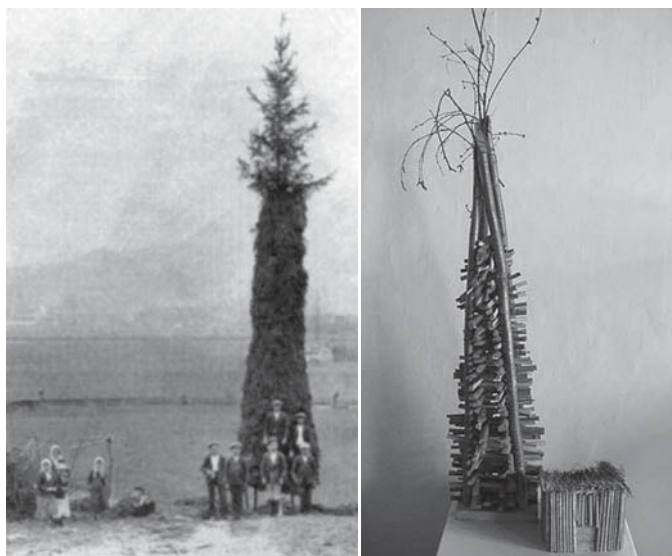

Prikaz sklopa svetih trokuta sa zajedničkim ženskim svetištem Babožnica prema topografskoj karti 1:25000. Kružnice su opisane oko točke Babožnica

Zaista se čini da je svako selo i župa bilo dio barem jednog svetog trokuta.

Svetišta svetog trokuta

Da bi se pozicije svetišta posebno istakle, na njihovim mjestima se u pogansko doba moralo nalaziti nešto visoko i posebno uočljivo iz velike udaljenosti. Prethodno opisani sklop mitskih trokuta bez takvih oznaka nije mogao funkcionirati, jer se čini da je vrač prilikom njihovog nastanka namjerno išao do krajnjih granica koje mu je konfiguracija terena dopuštala. Razmotrimo u tom smislu tradiciju pravljenja 'vuzmenki' u hrvatskim kajkavskim krajevima. Za vuzmenku je važno da bude što viša (ponekad čak i preko 20 metara) i da izgleda kao tanko stožasto stablo. Piramidalna konstrukcija vuzmenke se često oblaže i zimzelenim granjem, kako bi se naglasila sličnost sa stablom. Pored vuzmenke se u pravilu gradi mala koliba koja se naziva huta ili bajta i koja služi za boravak dok se vuzmenka čuva i dok se čeka pravo vrijeme paljenja vuzmenke. To čekanje traje od večeri do jutra i prolazi veselo uz svirku, pjesmu, te konzumaciju hrane i pića. Vuzmenka se pali neposredno pred zoru, a posebno je važno da ju netko ne zapali prerano.

Lijevo vuzmenka i huta ili bajta snimljena 1930. kod Kuljevičice pored varaždinskog Ivanca i desno model vuzmenke i hute ili bajte; Gradski muzej Križevci

Budući da vuzmenka oponaša oblik stabla, može se naslutiti da ima neke veze sa svetim stablom. Posrednu potvrdu za to naći ćemo kod njemačkih kroničara Ebbo, Herborda i anonimnog kroničara iz Prieflinga u životopisu njemačkog biskupa Otona (Pertz 1856). Ebbo navodi da su veliki gradovi Štetin i Julin imali svaki po tri sveta brežuljka ili humka. Srednji najviši humak je bio posvećen bogu Triglavu, čiji idol je imao tri glave. Herbord spominje da su se poganska svetišta koja su se nalazila na tim humcima nazivala *continae*. Slavenski naziv pri tome pokušava objasniti latinskim jezikom⁸. Riječ kontina vjerojatno dolazi od praslavenskog **kontō*, što znači kut odnosno ugao. U smislu navedene latinske i slavenske etimologije, čini se da je kontina naziv za zgradu svetišta koje se nalazi na uglu ili u kutu nečega. Budući da se pored jedne od tih kontina spominje ogroman hrast i sveti izvor⁹, čini se da su se kontine nalazile na vrhovima svetog trokuta, pored svetih stabala. Prema navodu anonimnog kroničara iz Prieflinga, kontine su jedna od druge bile zaista razmaknute određenu veću udaljenost¹⁰. U Štetinu Herbord spominje 4 takve kontine, od kojih je ona posvećena Triglavu bila najveća i najljepše ukrašena, a ostale tri su bile skromnije. U kontinama se spremalo blago, u njima su se nalazili idoli i u njima se jelo, pilo i plesalo na određene praznike u točno određeno vrijeme¹¹.

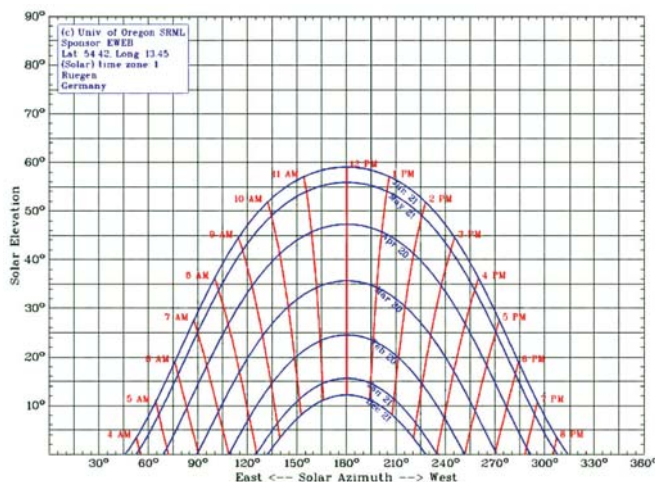
⁸ Herbord II, 30: *Sclavica lingua in plerisque vocibus latinitatem attingit, et ideo puto ab eo quod est continere continas esse vocatas.*

⁹ Herbord II, 31: *Erat praeterea ibi quercus ingens et frondosa, et fons subter eam amoenissimus, quam plebs simplex numinis alicuius inhabitatione sacram aestimans, magna veneratione colebat.*

¹⁰ Priefling II 11: *In ea siquidem civitate domus duae, quas ab eo quod inclusa deorum simulacra continerent, continas dixeret priores, ingenti cura vel arte constructae, haud grandi ab invicem intervallo distabant, in quibus ab stulto paganorum populo deus Triglous colebatur.*

¹¹ Herbord II, 31: *Erant autem in civitate Stetinensi continae quatuor, sed una ex his, quae principalis erat, mirabili cultu et artificio constructa fuit, interius et exterius sculpturas habens, de parietibus prominentes imagines hominum et volucrum et bestiarum, tam proprie suis habitudinibus expressas, ut spirare putares ac vivere; quodque rarum dixerim, colores imaginum extrinsecarum nulla tempestate nivium vel imbrum fuscari vel dilui poterant, id agente industria pictorum...*

Erant autem ibi simulacrum triceps, quod in uno corpore tria capita habens Triglaus vocabatur...

Dijagram kretanja Sunca kroz prvi dio godine na geografskoj poziciji Rügera u Njemačkoj

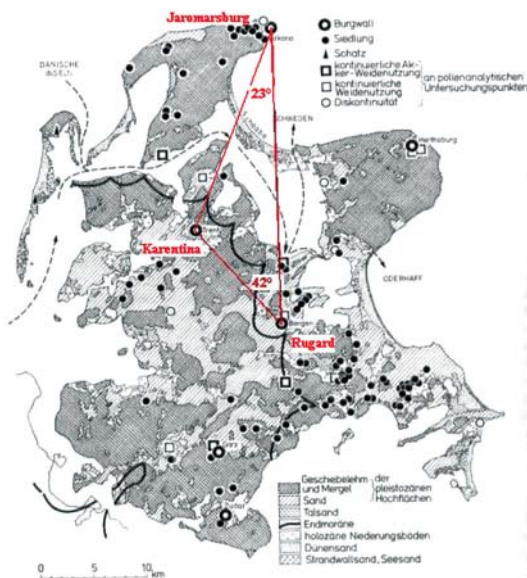
Oton je 1124. godine zapovjedio da se poganski hramovi u Štetinu predaju ognju i da se umjesto njih sagrade dvije crkve, od kojih je ona na samom Triglavovom humku bila posvećena sv. Adalbertu, a ona na humku koji se nalazio izvan gradskih zidina sv. Petru¹². Da položaji tri humka zaista odgovaraju vrhovima svetog trokuta, može se naslutiti po tome jer je još i danas moguće donekle pretpostaviti njihove izvorne položaje. Crkva sv. Petra i danas stoji na istom mjestu. Ako se njezino svetište poveže s ostacima crkve sv. Otona u kneževom dvorcu u staroj gradskoj jezgri i s katedralom sv. Jakova na glavnom gradskom trgu, zaista se dobiva regularni sveti trokut, koji približno odgovara kutovima na toj geografskoj širini (23,5° i 42°). Poganski hram u obliku trokuta spominje se i u Rethri. Thietmar za njega navodi da je 'trorog' i s troja vrata. Tri roga bi se mogla odnositi na tri sveta stupa odnosno stabla na vrhovima svetog trokuta, gdje su se po svemu sudeći nalazila i vrata¹³.

Da su ovakvi sveti trokuti dio zajedničke slavenske religije i da su se na njihovim vrhovima zaista nalazila svetišta možemo potvrditi i na primjeru baltičkog otoka Rügera i poznatog Svantevitovog hrama na rtu Arkona (*Jaromarsburg*). Na tom važnom otoku koji je dugo ostao u rukama poganskih Slavena moguće je konstruirati sveti trokut koji pove-

Tres vero aliae continae minus venerationis habebant minusque ornatae fuerant. Sedilia tantum intus in circuitu extructa erant et mensae, quia ibi conciliabula et conventus suos habere soliti erant. Nam sive potare sive ludere sive seria sua tractare vellent, in eisdem aedes certis diebus conveniebant et horis. Erat praeterea ibi quercus ingens et frondosa, et fons subter eam amoenissimus, quam plebs simplex numinis alicuius inhabitazione sacram aestimans, magna veneracione colebat.

¹² Ebbo III 1: *Stetin vero amplissima civitas et maior Iulin tres montes ambitu suo conclusos habeat, quorum medius, qui et alcior, summo paganorum deo Trigelawo dicatus, tricapitum habeat simulacrum, quod aurea cidari oculos et labia contegebat, aserentibus idolorum sacerdotibus ideo summum deum tria habere capita, quoniam tria procuraret regna, id est coeli, terrae et inferni, et faciem cidari operiri pro eo quod peccata hominum, quasi non videns et tacens, dissimularet. Hac itaque potentissima civitate ad veri Dei agnitionem per beatum praesulem adducta, delubra idolorum flammis erant absumpta, duaeque aecliesiae, una in monte Trigelawi sub honore sancti Adelberti, alia extra civitatis moenia in veneracione sancti Petri erant locatae, et ex hoc sacrificia, quae copioso apparatu et divitiis sacerdotibus fanisque idolorum exhibebantur, nunc aecliesiae Christi vendicabant.*

¹³ Thietmari Cronicon VI 17.: *“Est urbs quaedam in pago Riedirierum, Riedegost nomine tricornis, ac tres in se continens portas, quam undique silva ab incolis intacta et venerabilis circumdat magna. Duae eiusdem portae cunctis introeuntibus patent; tertia, quae orientem respicit et minima est, tramitem ad mare iuxta positum et visu nimis horribile monstrat.”*

Sveti trokut na otoku Rügenu koji zatvaraju Karentina, Jaromarsburg i Rugard

zuje Svantevitov hram s *Rugardom* (*Rügigard*) - najvišim vrhom na otoku (91m) koji se nalazi pored Bergena, te poziciju na kojoj se po zadnjim istraživanjima nalazila Karentina (Charenza), glavni grad rujanskih Slavena, pored današnjeg Venza (*Venzer Burgwall*). Na mjestu Svantevitovog hrama trokut zatvara 23°, a na mjestu Rugarda 42°. Na toj geografskoj širini otklon razlika azimuta pod kojim Sunce zapada od ekvinocija do solsticija je oko 43°, a razlika elevacija 23,5° što je izvrsno slaganje.

Na sva tri vrha ovog trokuta se danas nalaze gradine iz 9.-12. stoljeća. Najviši vrh u središtu otoka čini se tako da predstavlja Perunovo svetište, Svantevitov hram predstavlja Veleusovo (Jarilovo) svetište, a Karentina žensko svetište. Svantevitovo i ostala dva svetišta razdvojena su morem. U samoj Karentini su se nalazila svetišta Rugiaevita, Porevita i Porenuta¹⁴.

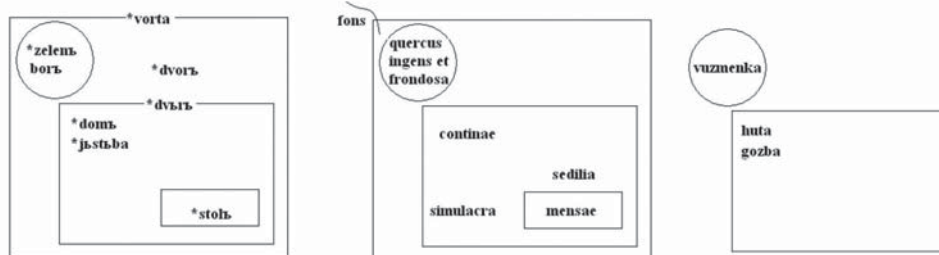
Zanimljivo je uočiti da se Svantevitovo svetište nalazi u smjeru sjevera u odnosu na Rugard, tj. Perunovo svetište. Sličan obrazac može se uočiti i u nekim drugim slučajevima (Belaj 2007; Belaj 2006).

Struktura svetišta opisana u Vita Otonis skoro u potpunosti odgovara rekonstruiranoj slici dolaska svatova pred Perunov dvor na praslavenskoj razini (Belaj 2007:258). Budući da postoji određena analogija takve strukture sa strukturom vuzmenke i hute, možemo relativno pouzdano zaključiti da je vuzmenka s hutom zaista porijeklom pogansko svetište na vrhu svetog trokuta.

Možemo zaključiti da su na vrhovima svetih trokuta u slučajevima kada nisu na raspolaganju imali prirodno visoko stablo, stari Slaveni pravili umjetna stabla, stupove ili čak i umjetne humke, jer je za vidljivost bilo važno da se na mjestima svetišta nalazi nešto posebno uočljivo iz velike udaljenosti. Sveta stabla su se tako u šumovitom području uzdizala više od najviših stabala. Na ovaj način razrješuju se poteškoće koje su vraču mogle smetati pri motrenju u slučaju šumovitog ili malo uzdignutog terena između svetišta. Takva motrenja su se po svemu sudeći obavljala redovito svake godine i prema njima se

¹⁴ Saxo Grammaticus, Gesta Danorum XIV. 39.

Shematska usporedba rekonstruiranog dolaska svatova pred Perunov dvor s opisom baltičkih svetišta u Vita Ottonis i s vuzmenkom

ravnao godišnji kalendar. Da to nije bilo tako, onda bi slavenski vračevi prilikom seobe iz prapostojbine osim fiksnog kuta od 23,5° sa sobom donijeli i vrijednost ovog drugog svetog kuta, koji ne bi odgovarao kutu karakterističnom za solarni ciklus na novoj geografskoj poziciji. Kao što se Jarilo u mitu mora popeti na vrh svetog stabla, na suhu granu na kojoj se nalazi Mara, tako je vjerojatno istu radnju trebao obaviti i vrač kada je mjerio kut pod kojim se vide ostala dva svetišta mitskog trokuta. U tom smislu je zanimljiv običaj zabilježen kod Ludbrega da se djever prilikom dolaska mladenca pred mladenkinu kuću mora popeti na neko drvo i skinuti vijenac sa suhe grane koja mora biti što viša. Djever je pri tome morao biti siguran i spretan kao lasica. (Belaj 2007:287). Vrač je zatim na svetom stablu, mogao lako s primitivnim pomagalima odrediti početak proljeća i početak ljeta. Ako je Sunce na te dane zapadalo ili izlazilo točno u smjeru nekog od ostala dva svetišta, onda je to mogao samo jednostavnim motrenjem. Narod okupljen ispod svetog stabla nije čak ni morao znati da je razlog penjanja vrača na vrh svetog stabla u biti praktične prirode. Uz sveto stablo i kontinuu važan element svetišta je bio i sveti izvor, kao što navodi Herbord. Ukoliko pored svetog stabla nije postojao prirodni izvor, analogno umjetnom stablu vjerojatno se pravio i umjetni izvor - bunar. Raspelo i bunar iza kapele sv. Ivana u tom slučaju predstavljali bi autentični ostatak izvorne strukture poganskog svetišta.

Ako je vuzmenka zaista izvorno predstavljala sveto stablo na vrhu svetog trokuta, onda iz običaja da se vuzmenke pale na uskršno jutro možemo naslutiti da se ista stvar radila i sa umjetnim svetim stablima. Analogno tome, čini se da i jurjevski i ivanjski krijesi također predstavljaju goruća sveta stabla, jer se i oni pale na glavne poganske svetkovine tijekom proljetnog ciklusa. Jedne lokalna jurjevska pjesma glasi:

Sestra braca s iglicom budila:
 "Ustaj bratec, gradi ti goriju!"
 – "Naj goriju, bog da izgoreli."
 Rasla trava, trava detelina,
 'jo mi žela gizdava divojka,

zlatim srpom z belimi rukami.
 Kaj našela pred konjiče dela:
 "Pite, jete mojga braca konji,
 zutra bute dalko putovali...
 (Laljak 1995), slično i u (Žganec 1950:br. 283d).

Jarilo u ovoj pjesmi kreće na put po svoju mladu iz svojega grada (dvora, vrta) što znači da se ovaj događaj zbiva na Jurjevo i da se odigrava na poziciji Jurjevog dvora. Njegov dvor, za koji se naglašava da je dobro da gori, očito je isto što i jurjevski krijes. U tradiciji kraja oko Kamenih svata običaj paljenja uskršnog krijesa postoji samo na lijevoj obali rijeke Krapine (na medvedničkim brežuljcima), dok se jurjevski krijes pali

još i danas na desnoj obali na poziciji Majke Božje Čiseljske. Iz toga je moguće naslutiti da se sveto stablo na poziciji Perunovog svetišta palilo na prvi dan proljeća rano ujutro, a na poziciji Velesovog/Jarilovog svetišta navečer pred Jurjevo. Rano jutro i rana večer obavljanja obreda potvrđuju da su se mjerenja kuteva obavljala u vrijeme izlaska i zalaska Sunca. Što se pak tiče ivanjskih krijesova situacija nije tako jasna, jer se oni ponegdje pale na gori, a ponegdje u polju. Pjesma o ranjenom vojniku u crnoj gori govori o ognju u crnoj gori i grobu u ravnom polju pored crkve sv. Ivana. Ivanjski krijes se često smješta i uz neku vodu, jer je za ivanjsko obredno kupanje, koje se ponekad obavlja u vezi s ovim krijesom potrebna tekuća voda (Ivan Kupalo). Mjesto u polju uz vodu je uobičajeno mjesto Mokošinog svetišta, pa se čini da i u slučaju ovog krijesa postoji analogija s Perunovim i Velesovim svetištem.

Goruća sveta stabla kao da su u određenoj vezi s Jarilom. Prvi krijes se pali u vrijeme i na mjestu njegovog rođenja i krađe (Uskrs), drugi u vrijeme i na mjestu njegovog povratka iz svijeta mrtvih (Jurjevo), a treći u vrijeme i na mjestu njegove ženidbe i smrti (Ivanje). U slavenskom vjerovanju spaljuju se mrtvi kako bi mogli ponovno oživjeti. Paljenjem svetih stabala kao da se mrtvom Jarilu omogućava ponovna reinkarnacija.

U korijenu riječi krijes su značenja koja se mogu povezati s rastom žita, što je u uskoj vezi s Jarilom kao bogom vegetacije. Neovisno o etimologiji, isto tako postoji određena asocijativna veza gorućeg krijesa i samog Sunca.

Legenda o Kamenim svatima, Sunce, krijes, Jarilo i sveti trokut tako su se našli u čvrstoj vezi. Slavenska religija nam se u ovom radu prikazuje kao harmoničan sklad prirode i čovjeka, iako je to vjerojatno samo privid, budući da možemo pretpostaviti da se u stvarnosti umjesto Jarila prilikom paljenja krijesa vjerojatno prinosila čak i ljudska žrtva. Iako smo po pitanju slavenske religije osuđeni samo na šturu i sporadične autentične izvještaje, indirektni zapis o toj religiji je ipak ostao zakodiran u toponimima, pozicijama sakralnih objekata i narodnoj predaji već više od tisuću godina.

Literatura

- Andrić, Nikola (1913): Izabrane narodne pjesme, Izdanje Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, II, Zagreb
- Belaj, Vitomir; Šantek, Goran Pavel (2006): Paški sveti trokut, *Studia ethnologica Croatica*, 18, 153–183, Zagreb
- Belaj, Vitomir (2007): Hod kroz godinu (Pokušaj rekonstrukcije prahrvatskoga mitskoga svjetonazora), 2, *Golden marketing-Tehnička knjiga*, Zagreb
- Bonifačić Rožin, Nikola (1972): Predaja o mlinu na Krapini U: *Kaj*, 5, 88–93
- Bošković-Stulli, Maja (1963): Narodne pripovijetke, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zagreb
- Cigler, J. (1877): Povjestnica župe sv. Vida u Brdovcu U: *Zaprešićki godišnjak* 91, Matica Hrvatska Zaprešić, Zaprešić
- Cvitanović, Marica i Laljak, Stjepan (2002): Župa Pušća - župna crkva i kapele, *Zaprešićki godišnjak* 2002, Matica Hrvatska Zaprešić, Zaprešić
- Delorko, Olinko (1973): *Usmena poezija Gupčeva zavičaja* U: *Folklor Gupčeva zavičaja*, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb

- Dragić, Marko (2005): Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine (knj. 5) proza, drama i mikrostrukture), Matica hrvatska i HKD Napredak, Nacionalna i univerzitetna biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Джонов, Кръстьо (1969): Каменна сватба U: Попов, Георги, Джонов, Кръстьо, Шепот от вековете, Легенди от Видинския край, Издателство на Отчествения фронт, София
- Góral, Władysław (2006): Geodetical and astronomical aspects of Krakow's prehistoric mounds, Bilateral Geodetic Meeting Poland-Italy, Wrocław
- Hadžihusejnović-Valašek, Miroslava (1996): Glazbena baština Kupljenova i Pojatna U: Zapešićki godišnjak 1996, Matica hrvatska Zapešić, Zapešić
- Hruševar, Stjepan (1929): "Povijest župne crkve Sv. Jurja i pripadajućih kapelica Majke Božje Čiseljske, sv. Katarine, sv. Andrije", obradio Željko Stanišak (1997), Pušća, neobjavljeno
- Ivančan, Lj. (1904): Vratislav i pleme Aka, Vjesnik zemaljskog arhiva, VI, Zagreb
- Krivošić, Stjepan (1992): Slike iz prošlosti zapešićkog kraja od 1209 do 1903, Matica Hrvatska Zapešić, Zapešić
- Laljak, Stjepan (1995): Narodne pjesme iz Zapešića i okolice U: Zapešićki godišnjak 1995, Matica hrvatska Zapešić, Zapešić
- Laljak, Stjepan 2002: Kameni svatovi, Šenoa i Jablanovec, Od usmene predaje do spomenika, Matica Hrvatska Zapešić, Zapešić
- Leger, Louis (1901): La Mythologie Slave, prijevod Agatonović, Rad. (1904): Slovenska mitologija, Beograd
- Marks, Ljiljana (2003): Grad Zagreb u hrvatskoj književnosti U: Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2003, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb
- Mencej, Mirjam (2001): Volčji pastir v kontekstu dosedanjih raziskav na področju slovanške mitologije, Studia Mythologica Slavica, IV, Ljubljana
- Nikolić, N. (1962): Kronika župe Bistra U: Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, JAZU, 14, Zagreb
- Olrik J., Ræder, H (1931): Saxo Grammaticus: Gesta Danorum, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Digitized and converted by Ivan Boserup 1996, The Royal Library, Copenhagen
- Pertz, Georg Heinrich: Thietmari Episcopi Merseburgensis Chronicon, V. Cl. Joan. M. Lappenberg, J. U. D., Reipublicae Hamburgensis tabulario, Monumenta Germaniae Historica
- Pertz, Georg Heinrich (1856): Vitae Ottonis Episcopi Bambergensis, Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum, Stuttgart
- Petrović, Sreten (2004): Srpska mitologija, Beograd
- Rački, Franjo (1872): Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. god., Starine JAZU, IV, Zagreb
- Sermage, Grof Ivan Petar (1819): Ehrenstein (Nach einen alten Volksmarchen), Kartenrische Zeitschrift, 2/1819, 188–192
- Skok, Petar (1971, 1972): Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika; JAZU, Zagreb
- Slupecki, Leszek Pawel (1999): The Krakus' and Wanda's Burial Mounds of Cracow, Studia Mythologica Slavica, II, Ljubljana

- Smičiklas, Tadija (1905): *Codex diplomaticus*, III, Zagreb
- Smičiklas, Tadija (1912): *Codex diplomaticus*, X, Zagreb
- Tajčević, Lada (1993): Preslušavanje svjedoka godine 1567. proti susedgradskom nasilniku Franji Tahiju (prijevod s latinskog) U: *Zaprešićki godišnjak 1993*, Matica hrvatska Zaprešić, Zaprešić
- Vasiljev, Spasoje (1928): *Slovenska mitologija*, Srbobran
- Zaroff, Roman (2002): *The origins of Sventovit of Rügen*, *Studia Mythologica Slavica*, V, Ljubljana
- Zečević, Divna (1973): *Usmena predaja o seljačkoj buni i kmetskom životu u široj okolici Stubice* U: *Folklor Gupčeva zavičaja*, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb
- Zečević, Divna (1973): *Usmene predaje kao književna organizacija čovjekova doživljavanja povijesti i prirode* U: *Folklor Gupčeva zavičaja*, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb
- Žganec, Vinko (1950): *Narodne popijevke Hrvatskog zagorja, napjevi*, JAZU, Zagreb

**The Slavic Mythical Triangle and the Legend About *Kameni svati*
(Petrified Wedding Guests)**

Andelko Dermek

The author focuses on the legend about 'Kameni svati' – petrified wedding guests. 'Kameni svati' is a rocky peak near Zaprešić in Croatia, but similar localities and legends exist also in other south and west Slavic countries. They all share common traits which lead the author to the reconstructed slavic myth of the incest wedding of divine twins, Mara and Yarilo, by V. Belaj and R. Katičić. The author then suspects that the source of the legend must be some nearby sacred triangle of which 'Kameni svati' was an integral part. In the proximity of 'Kameni svati' the author finds out the system of sacred triangles around the toponym of 'Babožnica' in the river Krapina valley. Besides the already known rules for the construction of sacred triangles, the author also uses his newly discovered rule. In addition to the angle of 23.5° , which represents the elevation angle which the Sun takes at zenith between spring equinox and summer solstice and which is constant for every geographic position on Earth, the author defines the second angle, which represents the azimuth angle which the Sun takes at sunset (or sunrise) between spring equinox and summer solstice. That second angle depends on latitude which in the area of Kameni svati is approximately 34° . Regarding the sanctuaries of Baltic Slavs described by the German and Danish chroniclers from the 11th-12th century, the author finds confirmation of his theory for the construction of sacred triangles. In that area the second angle must be approximately 43° , which nicely fits with the sacred triangle on the island of Rügen, Germany, which consists of Svantevit's temple in Arcona, the temple of Rugiaevit, Porevit and Porenut in ancient Karentina, and the highest point on the Rügen island where Rugard castle once stood. The local custom (north and central Croatia) of building artificial trees for bonfires (vuzmenka) in conjunction with the huts the author connects with the pagan structures which consist of a continae and a sacred tree as described in the Vita Ottonis, and tries to prove that such structures were built at the corners of the sacred triangles. In that sense the author tries to explain the meaning of the three traditional bonfires which are burned at Easter, St. George's day and St. John's day.